

Арістова І.В.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
та інформаційного права
Сумського національного
аграрного університету

ФЕНОМЕН ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Усвідомлюючи існування суттєвого впливу технологічних революцій на життя сучасного суспільства в умовах глобалізації, що зумовлює, серед іншого, появу нових термінів, водночас, на мою думку, виникає об'єктивна потреба у з'ясуванні передусім змісту таких термінів, наприклад, як «інтернет речі». Для отримання відповіді на поставлене питання, вважалося за необхідне проаналізувати існуючі доктринальні визначення зазначеного терміну. Дослідження показали, що таку ж саме мету було поставлено і у статті відомого фахівця у галузі інформаційного права О.А.Баранова [1]. Ознайомлення з позиціями різних дослідників (зокрема, А. Лучеса, С. Халлера, Д. Еванса, Р.Гласса, К. Еберсалда, Е. Бербі та ін.), які викладені у роботі [1], дозволило переконатися у відсутності загального, усталеного визначення терміну «інтернет речі».

На мою думку, усвідомленню феномену інтернет речей сприятиме конструктивне впровадження належної методології дослідження. Оскільки йдеться про активізацію ролі науковців у пізнанні зазначеного феномену, вважаємо за доцільне під методологією розуміти вчення про організацію наукової діяльності та наукових знань [2] щодо інтернету речей. Виходячи із важливості ролі та місця суб'єкта наукової діяльності у методології дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на значенні формування якісних стандартів, які мають бути у будь-якого суб'єкта (дослідника). Відомо, що такі стандарти передусім виробляються наукознавством [3]. Зокрема, дослідник повинен достатньо чітко і свідомо знати структуру наукового знання, критерії науковості наукового знання, форми наукового знання, якими він користується і в яких він хоче відобразити результати свого наукового дослідження і т. ін.

Розуміючи значення перелічених вище складових стандарту дослідника, вважаємо за можливе передусім стисло висвітлити питання, пов'язані із формою організації наукових знань. Аналіз літератури дозволив встановити, що на сьогодні практично відсутнє систематичне викладення зазначеного питання. Водночас, автори роботи [4, с. 43–52], усвідомлюючи сучасний стан опрацювання зазначеної теми, а також існування тенденції щодо помилкового та безсистемного використання науковцями форм організації наукових знань, навели повний системний опис зазначених форм. Вважаємо за доцільне конструктивно використати цей матеріал у нашому дослідженні. Передусім, слід зазначити, що аналіз багатьох наукових праць, зокрема, у сфері інформаційного права засвідчив, що науковці: 1) вводять у науковий обіг різноманітні поняття, категорії; 2) висувують гіпотези; 3) розробляють концепції, теорії; 4) формують ідеї; 5) порушують проблему і т. ін. З одного боку, у роботі підтримується у цілому намагання дослідників щодо розбудови науки «інформаційне право», з іншого боку, вважаємо, що науковий рівень цих досліджень не завжди «дотягує» до існуючих стандартів, зокрема, щодо правильного розуміння та коректного використання таких конструкцій.

Грунтуючись на положеннях дослідження [4, с. 43 – 52], пропонуємо формами організації наукових знань, зокрема, у сфері інформаційного права вважати наступні: факт, положення, поняття, категорія, принцип, закон, теорія, ідея, доктрина, парадигма, проблема, гіпотеза. Усвідомлюючи важливість розкриття усіх зазначених форм, а також враховуючи обмежений обсяг тез, у роботі вважалося за можливе передусім акцентувати увагу на дослідженні «поняття» як однієї із форм організації наукових знань. Такий вибір зумовлений наступними чинниками: 1) інші форми організації наукових знань (факти, положення, теорії і т. ін.) виражаються через слова-поняття та зв'язки між ними; 2) найвищою формою людського мислення є понятійне, словісно-логічне мислення. У зв'язку з останнім, дуже слушною є думка, що «зрозуміти» означає виразити у формі таких понять, які породжують адекватні образи. У роботі використовується наступне розуміння терміну «поняття»: це «думка, яка відображає в узагальненій та абстрактній формі

предмети, явища й зв'язки між ними через фіксацію загальних та специфічних ознак – властивостей предметів та явищ» [4, с. 43].

Вважаємо, що дослідник має враховувати, що у науці існує точка зору про існування так званих «понять, що розвиваються». На нашу думку, у процесі становлення, зокрема науки «інформаційне право» спостерігається тенденція накопичення нових наукових даних та розвитку наукових теорій, що може спричинити появу нових ознак та властивостей, що, у свою чергу, коригує зміст поняття (наприклад, поняття «інформаційне суспільство», «інформаційна сфера», «інформаційні відносини», «інформаційні правовідносини»). Тобто, зазначені поняття є прикладами «понять, що розвиваються» [2]. У роботі пропонується здійснювати постійний моніторинг змін у змісті понять, зокрема, науки «інформаційне право», оскільки це, серед іншого, дозволить оперативно повідомляти відповідні органи державної влади щодо необхідності врахування змін у інформаційному законодавстві. Водночас, слід зазначити, що з'являються і нові поняття, які потребують свого визначення, наприклад поняття «інтернет речі».

Виходячи із того, що процес утворення та розвитку понять вивчає логіка (формальна та діалектична), у роботі наголошується на необхідності активізації використання логіки для правильного конструювання визначення понять будь-якої науки, у тому числі і науки «інформаційне право». Вважаємо за важливе акцентувати увагу на існуванні різних класів понять (наприклад, індивідуальні, загальні, збірні, абстрактні, конкретні, відносні, абсолютні) [5, с. 7 – 12], що треба враховувати під час формування понятійної бази передусім науки «інформаційне право», яка знаходиться на етапі свого становлення. Зважаючи на те, що у логіці розглядаються такі конструкції (які відносяться до структури понять) як зміст та обсяг, слід чітко їх розуміти, а також знати, у чому полягає різниця між ними. Отже, обсяг понять визначає таку сукупність елементів, до якої додається дане поняття, а зміст визначає такі ознаки, які притаманні тому чи іншому поняттю [5, с. 15]. Що стосується ознак понять, то з часів Аристотеля вони поділяються на п'ять класів: родова ознака, видова відмінність, вид, власна ознака, невласна ознака [5, с. 13, 14]. Вважаємо, що спеціального дослідження потребує і проблема відношення між поняттями, що пов'язано із розглядом логічних відношень, наприклад,

субординація понять, координація понять, рівнозначність понять, протилежність понять, практичність понять та ін.

Усвідомлюючи, що головна мета визначення поняття – розкрити зміст поняття, зробити зміст поняття таким, щоб він був точним, у роботі акцентується увага на двох способах визначення поняття: а) перерахування ознак, які притаманні даному поняттю; б) визначення здійснюється за допомогою найближчого роду та видової різниці; визначення відбувається за допомогою судження, яке містить підмет та присудок; правильне визначення зумовлено дотриманням чотирьох спеціальних правил [5, с. 26–28]. Слід визнати, що існують і інші способи, наприклад, вказівка, опис, характеристика, порівняння та ін.

Аналіз багатьох наукових досліджень, зокрема, у галузі інформаційного права (передусім дисертаційних досліджень) переконливо доводить, що використання логіко-семантичного методу для визначення понятійної бази лише анонсується, і насправді є суттєві підстави для активізації наукової дискусії щодо правильного мислення, яке має бути підпорядковано вимогам чотирьох його законів. Розуміючи важливість і одночасно складність порушеного питання, вважаємо за необхідне повернути увагу наукової спільноти до спільного вирішення зазначеного питання, у тому числі щодо визначення поняття «інтернет речі».

Зважаючи на те, що останнім часом науковцями (зокрема, у роботі [1]) обговорюються питання перспектив і особливості феномену інтернету речей в контексті правової науки, слід, на нашу думку, акцентувати увагу ще на одному стандарті дослідника відповідного об'єкта – на критеріях науковості нового знання. Встановлено, що науковому знанню притаманне те, що не просто повідомляється про істинність того чи іншого змісту, але й наводяться підстави, відповідно до яких цей зміст істинний (наприклад, логічний висновок). Таким чином, в якості ознаки, що характеризує істинність наукового знання, вибирають вимогу його достатньої обґрунтованості. До речі, принцип достатньої підстави (у логіці він називається «законом достатньої підстави») постає фундаментом усієї науки [4, с. 38].

Вважаємо, що існує потреба у перевірці на дотримання передусім принципу достатньої підстави тих знань про об'єкт дослідження (інтернет речі), які засвідчують про існування суспільних відносин та необхідність їх правового

регулювання. У зв'язку із зазначеним, на нашу думку, перспективним напрямом дослідження постає аналіз процесу перетворення соціально-технічних норм у техніко-юридичні [6, с. 286, 287], що дозволить «зняти» деякі питання стосовно «юридичної конотації» дефініції терміну «інтернет речі» [1, с. 101].

Список використаної літератури:

1. Баранов О. А. «Інтернет речей» як правовий термін / О. А. Баранов // Юридична Україна. – 2016. – № 5–6. – С. 96-103.
2. Арістова І. В. Становлення науки «інформаційне право»: питання методології (частина II) / І. В. Арістова // Публічне право. – 2016 р. – №. 3. – С. 232 – 243.
3. Кочергин А. Н. Методы и формы познания/А. Н. Кочергин. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 76 с.
4. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Либроком, 2009. – 280 с.
5. Челпанов В. Г. Учебник логики / В. Г. Челпанов. – М.: Научная библиотека, 2010. – 128 с.
6. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник/ О. Ф. Скакун. – Харьков: Консул; Ун-т внутр. дел, 2000.– 704 с